

הא הוּ עפרא]הרי לאחר שמתים נעשים עפר], ועפרא מי קא חיי [וכי עפר יכול לחיות]? (64)

אמרה ליה ברתיא]אמרה לו בתו של הקיסר לרבן גמליאל]: שבקיה, ואנא מהדרנא ליה]הניחנו, ואני אענה לו].

וכך אמרה לאביה [בדרך משל אמרה לו]: שני יוצרים של כלים יש בעירנו. אחד יוצר את הכלים מן המים, ואחד יוצר אותם מן הטיט. איזה מהן משובח יותר?

אמר לה: זה שיוצר מן המים מעולה יותר, שהרי הדרך היא ליצור מטיט, ולא ממים.

אמרה לו: והרי הקדוש ברוך הוא מן המים צר, שהאדם נוצר מטיפה סרוחה שהיא כמים, מן הטיט לא כל שכן שהוא יכול לצור ולהחיות?

דבי רבי ישמעאל תנא, כך השיבה בתו של הקיסר לאביה: קל וחומר מכלי זכוכית. מה

כלי זכוכית, שעמלן ברוח בשר ודם [שיצירתן על ידי נשיפת אדם, שנופח בשפופרת ומנפח את הזכוכית, ועל ידי כך יוצרן⁽⁶⁵⁾], אם נשברו — יש להן תקנה על ידי שמתכן ועושה מהן שוב זכוכית⁽⁶⁶⁾,

בשר ודם, שברוחו של הקדוש ברוך הוא נעשה — על אחת כמה וכמה שיש לו תקנה, ואפשר לחזור ולהחיותו!⁽⁶⁷⁾

אמר ליה ההוא מינא לרבי אמני: אמריתו דשכבי חיי, והא הוּ עפרא, ועפרא מי קא חיי?

אמר ליה: אמשול לך משל. למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שאמר לעבדיו: לבו ובונו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר.

ואף שקשה לבנות במקום כזה, שהרי לצורך הבניה צריך מים ועפר, בכל זאת חלבו העבדים ובונו אותו [שטרחו והביאו מים ועפר ממקום אחר].

לבושין. תוס' במס' חולין [קיו ב, ד"ה חטה].

64. הקשו המפרשים, מה עלה על דעתו, הרי הקדוש ברוך הוא ברא את כל העולם, וכל שכן שיכול להחיות מתים!

וכתבו, שהשואל לא היה מאמין בחידוש העולם. והיה סובר שהעולם קדמון חלילה, כדעת הכופרים האומרים שאין כח בידו לברוא יש מאין, רק יש מיש. וזה שאמר "הא הוּ עפרא", שעפר כאין הוא, ואין אפשר להחיות ממנו? והשיבה לו בתו, שאין זה יש מאין, אלא יש מיש. קל וחומר ממים, שאם יכול הקדוש ברוך הוא לברוא מטיפה סרוחה, כל שכן מעפר. תורת חיים, מהרש"א.

ובעיון יעקב כתב: אע"ג דאדם הראשון נברא

מעפר, היינו מעפר המזבח, או מעפר גן עדן. אבל עפר כפשוטו — מי קא חיי?

65. כתב ביד רמה, דהיינו שטובל פי השפופרת בזכוכית נתכת באש, ומגביה, ונופח ונעשה בה חלל ברוח פיו כפי מה שהיוצר חפץ.

66. והא דאמרינן במס' חגיגה [טו א] "ונוחין לאבדן ככלי זכוכית", לא שאין להם תקנה, אלא שנפסדין לשעתן, ואין מתקיימין. רש"י. ועיי' מהרש"א.

67. ביאר האלשי"ך, כלי זכוכית נעשים בנפיחה, ברוח האדם, ומשום שהוא דבר רוחני — יש לו תקנה. ואם נפיחת שבאה מכח אדם, אף לאחר

לימים נפלו אותן פלטרין.

אמר להם המלך: חזרו ובנו אותי במקום אחר, שיש בו עפר ומים.

אמרו לו: אין אנו יכולין לבנותו.

כעם עליהם המלך ואמר להן: במקום שאין מים ועפר, שטורח גדול לבנות שם — בניתם, עכשיו⁽⁶⁸⁾ שיש מים ועפר — על אחת כמה וכמה שאתם יכולים לבנות!

כך הקדוש ברוך הוא, אם ברא את האדם מטיפה קטנה שאין בה ממש, כל שכן שיכול לבראותו מן העפר⁽⁶⁹⁾ ⁽⁷⁰⁾.

ואם אי אתה מאמין שהקדוש ברוך הוא יוצר מן העפר, צא לבקעה, וראה עכבר שהיום הצינו בשר וחייו אדמה [שיש במין זה סוג אחד שאינו נוצר על ידי תולדה, אלא נוצר מן האדמה], שהתחיל היום להברא ולצאת מן העפר, למחר השריין — ונעשה

כלו בשר, ומהלך כשהוא חי.

שמא תאמר שכשם שאותו עכבר נברא מן העפר לזמן מרובה, דהיינו, לאחר שבוע או שבועיים, כך אין הקדוש ברוך הוא מחייה את המתים מיד מן העפר!

עלה להר, וראה שהיום אין בו אלא חלזון [תולעת היא, שיוצאה מן היס⁽⁷¹⁾] אחת לשבעים שנה, וצובעין בדמה את התכלת שבציצית] אחד⁽⁷²⁾. שכן דרכו, שמתחילה אין נראה בכל ההר אלא חלזון אחד.

למחר ירדו גשמים — ונתמלא כולו [כל ההר] חלזונות⁽⁷³⁾. מוכח מזה, שיש בידו של הקדוש ברוך הוא להחיות מיד⁽⁷⁴⁾.

אמר ליה ההוא מינא לגביהא בן פסיסא [כך היה שמו]: ווי לבון חייביא [אוי לכם רשעים], דאמריתון מיתי חיינ [שאומרים אתם שהמתים עתידין לחיות]!

— עדיין שבתי זכוכית הם, ולכן אפשר לתקנן. אבל האדם שמת — נעשה עפר, והיאך אפשר להחיות את העפר? ריא"ף, עיי"ש.

71. כך כתב כאן רש"י. אמנם במס' מנחות [מד א, ד"ה ועולה] כתב, שהוא עולה מן הארץ. ועיי' ביד רמה שהקשה על דברי רש"י. וכתב שאין זה חלזון שצובעין בדמו תכלת, אלא מין אחר, שנברא מעפר ומים, ונקרא בלשון ערבי "חלזום".

72. בערוך גרס: "אין שם חלזון אפילו אחד".

73. כתב רש"י בשם מורו, שביצי חילזון משריצין כולן.

74. עולה מסוגיא זו, שמכלי זכוכית וחלזון

שהושלם הכלי כבר נפסקה השייכות של רוח האדם עם הכלי, די בה כדי לתת בו תיקון וקיום, נפחתו של הקדוש ברוך הוא, שהיא מדבר הבלתי נפסד, כי הוא מחיה את הכל, וגם בלתי נפסקת, כדרך כל דבר רוחני, שמתפשט ומתרבה ואינו נפסק, על אחת כמה וכמה שאפשר להחיותו.

68. במסורת הש"ס הביא, שבתשבי [שורש עכשיו] כתב: יש כותבין [את המילה "עכשיו"] ביו"ד, ואינו צריך.

69. עוד פירש רש"י, שהרי כל העולם כולו יצר מתוהו.

70. ולא הביא רב אמי ראייה מזכוכית, כי על כך יש להשיב, שהרי כלי זכוכית, אף לאחר שנשברו

שהרי דחייך — מיתי [אותם שהם חיים, רואים אנו שמתים לבסוף], אם כן, היאך יתכן דמיתי — חייך [שהמתים יחזרו לחיות לבסוף]?

אמר ליה גביהה בן פסיסא: ווי לבון חייביא, דאמריתון מיתי לא חייך!

שהרי דלא חו — חיי [אותם שלא היו מעולם, נוצרים ונולדים וחיים]. אם כן, דחיי חיי, אלו שכבר חיו, לא כל שכך שיחיו שוב לעתיד? (75)

אמר ליה ההוא מינא: חייביא קרית לי [רשע אתה קורא לי]!?

אי קאימנא, אם אקום (76) — בעיטנא כך ופשיטנא לעקמותך מינך [אבעוט כך, ואפשוט את עקמימותך. שהיתה לו לגביהה עקמומית בגבור].

אמר ליה גביהה: אם אתה עושה כן — רופא אומן תקרא, ושכר הרבה תטול (77).

תנו רבנן: בעשרים וארבעה בחודש ניסן (78), איתנטילו דימוסנאי מיהודה

לעולם הבא. אבל נוח היה לכם לומר שתהיה תחית המתים, ואז הייתם זוכים לקבל חלק עולם הבא אחר שתקבלו דין. עיי"ש.

76. כתב היעב"ץ, דהיינו אם אקום בתחית המתים. ועכשיו לא היה יכול לעשות כן מפני אימת מלכות.

77. כתב בעיון יעקב, שאף חילופי דברים אלו היו מענין שאלתו של המין ותשובת גביהה. שהרי אמר גביהה קל וחומר: דלא הוי — חיי, דהו — לא כל שכך דחיי. ואמר לו המין, הרי לכאורה היה אפשר לעשות קל וחומר: ומה מי שאין לו עקמימות, אם בועטים בו, עושים אותו עקום, מי שיש לו עקמימות, קל וחומר שאם יבעטו בו — ישאר עקום. והרי זה לא כך, כי אבעט כך, ואפשוט את עקמימותך. מוכח שאין זה קל וחומר!

והשיב לו גביהה: אם אתה עושה כן וכו'. כלומר, ודאי שאי אפשר לעשות כן, שאין אתה יכול לפשוט עקמימותי על ידי בעיטה. ואם כן, הקל וחומר עומד במקומו.

78. תאריך זה נמנה במגלת תענית בין אותם ימים שנעשו בהם ניסים לישראל, וקבעום יום

נלמד תחית המתים. וכתב העיון יעקב, שנראה שמשום כך היו שני דברים אלו בחלקו של זבולון [כדאיתא במס' מגילה]. שהרי הגמרא [במס' כתובות] רצתה לומר שעמי הארץ אינם חיים לעתיד לבוא, עד שמצאו להם סמך מהפסוק "ואתם הדבקים וגו'", שכל המהנה תלמיד חכם מנכסיו, זוכה לתחית המתים. ובזבולון נאמר "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך", שהיה זבולון נותן לתוך פיו של יששכר שעוסק בתורה, ומפרנסו. לכן היו שני דברים אלו, הרומזים לתחית המתים, בחלקו של זבולון, שמהנה ת"ח מנכסיו.

75. ביאר המהרש"א, שהדין ודברים שביניהם היה כלפי האי דאיתא לקמן, שיש רשעים שאינם עומדין בתחית המתים, כגון דור המבול. ויש רשעים שעומדים בתחית המתים, ויהיו נדונין אז על רשעם [כגון אנשי סדום].

וזהו שאמר אותו מין לגביהה, וי לכוך חייביא, לא טוב הדבר, שאתם אומרים שהמתים חיים לעתיד, ויתנו אז את הדין. הרי עדיף היה לכם לומר שאין תחית המתים, ולא תהיו נדונין! והשיב לו גביהה, אדרבה, וי לכוך חייביא, שאתה מכת הרשעים שאינם עומדים בתחית המתים, שהרי הכופר בתחית המתים אין לו חלק

ומירושלים [ניטלו עוררין בעלי חמס, שהיו רוצין ליטול חלק ביהודה ובירושלים⁽⁷⁹⁾].

היה זה כשבאו בני אפריקיא⁽⁸⁰⁾ לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון.

אמרו לו בני אפריקיא לאלכסנדרוס: ארץ כנען שלנו היא! דהא כתיב בתורה גבי ארץ ישראל: "ארץ כנען לגבלתיה", והרי כנען — אבוהון דהנהו אינשי הוה [אביהם של אנשים אלו היה. ועל עצמם היו אומרים כן]! אם כן, ארץ ישראל שלנו היא, ובני ישראל ירשוה שלא כדין⁽⁸¹⁾.

אמר לחו גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות, ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון.

אם ינצחוני בני אפריקיא — אמרו להם: אין בכך כלום, כי הדיוט שבנו נצחתם.

ואם אני אנצח אותם — אמרו להם: תורת משה נצחתכם⁽⁸²⁾.

נתנו לו חכמים רשות, וחלך ודן עמהם לפני אלכסנדרוס.

אמר להם גביהה: מחיכן אתם מביאים ראיה?

אמרו לו: מן התורה, מאותו מקרא שהובא לעיל.

אמר להן: אף אני לא אביא לכם ראיה —

טוב, ואסורים בהספד.

79. כך כתב רש"י. ובערוך כתב עוד פירוש: ניטלו שלטונים מיהודה ומירושלים. שעד היום ההוא היו בני אפריקא שולטין ביהודה ובירושלם.

80. כתב המהרש"א, שהם הגרגשי. ולא כפי שמצינו בבראשית רבה: "גומר ומגוג — זה אפריקא". שאם כן, הוי בני אפריקא מבני יפת. והרי כאן אמרו בני אפריקא שהם מזרעו של כנען!

81. הקשה המהרש"א, אם הביאו ראיה מן התורה, ודאי ידעו מה עוד כתיב בה. והרי כתוב בכמה מקומות בתורה שנתן הקדוש ברוך הוא ארץ ד' עממין לישראל, וציוה שלא יחיו בה כל נשמה! ועיי"ש שהאריך עוד.

וביאר, שמעשה זה היה בתחילת בית שני. ומתחילת בית ראשון עד אותו זמן היתה ידם של

הנכרים תקיפה עלינו. וזהו שטענו בני אפריקיא, נכון שכרשעתנו נטל מאיתנו הקדוש ברוך הוא את הארץ, ונתנה לכם. אבל הנה גם אתם עשיתם כמונו, וקאה אתכם הארץ בחורבן בית ראשון, ועוד היום אתם בחטאתכם, שהרי יד האומות תקיפה עליכם. ועתה עלינו לדון על הארץ רק מכח ירושה. ובזה אנו קודמין, שהרי כנען אבוהון דהנהו אינשי הוה.

והשיב גביהה, באמת אנו תחת יד אלכסנדרוס, ואנו עבדים לו. אבל מכל מקום נתן לנו הקדוש ברוך הוא אתכם לעבדים, שנאמר "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו". והיינו, שאם אחד מאחיו של כנען, שם ויפת, יהיה מושל בחבירו, כפי שהוא עתה, שאלכסנדרוס שהוא מבני יפת, מושל עלינו, שאנו מזרעו של שם, יהיה כנען עבד לאותו עבד. ואם כן, אתם עבדינו.

82. מתוך ענוה אמר להם כך. מהרש"א. ועיי"ש מה שפירש עוד בזה.

אלא מן התורה. שנאמר לאחר שראה כנען את ערות אביו נח [וחטא, כפי שמבואר שם במפרשים⁽⁸³⁾]: "ויאמר [נח] ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו". אם כן, הרי כנען עבד הוא לבני ישראל. ועבד שקנה נכסים, עבד למי, ונכסים למי? הרי כל מה שקנה עבד — קנה רבו!

הוא הדין כאן. שאף אם כדברכם, שקיבלתם מתחילה את ארץ ישראל, סוף סוף הרי אתם עבדים לישראל, ומה שקניתם, קנינו אנו, שאנו אדוניכם!

ולא עוד, לא רק שאין לכם תביעה עלינו, אלא אדרבה, לנו יש תביעה עליכם, שהרי כמה שנים עברו מאז שנעשיתם עבדים שלנו, שלא עבדתנו, ואם כן, אתם חייבים לנו ממון רב!

אמר להם אלכסנדרוס מלכא לבני אפריקיא: החזירו לו לגביהה בן פסיסא תשובה!

אמרו לו: תנו לנו זמן שלשה ימים לחשוב, ולאחר מכן נשיב תשובה.

נתן להם אלכסנדרוס את הזמן שביקשו.

בדקו בני אפריקיא וחפשו — ולא מצאו תשובה לטענתו של גביהה בן פסיסא.

מיד ברחו, כדי שלא יעשום עבדים לישראל, והניחו שדותיהן כשהן זרועות, וכרמיהן כשהן נטועות.

ואותה שנה — שביעית [שנת שמיטה]

היתה, ולא היה לישראל מה לאכול.

כיון שברחו אלו, והניחו שדותיהן שבאפריקא כשהן זרועות ונטועות, אכלו מהן בשביעית⁽⁸⁴⁾.

שוב, פעם אחרת, באו בני מצרים לדרון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון.

אמרו לו בני מצרים: הרי הוא אומר במקרא, שלפני שיצאו ישראל ממצרים, אמר משה לעם שישאלו כלי כסף וכלי זהב מהמצרים, ואכן שאלו מהם, כדכתיב: "וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום".

אם כן, הרי יש בידכם ממון של אבותינו! תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו [מאיתנו]!⁽⁸⁵⁾

אמר גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות, ואלך ואדרון עמחן לפני אלכסנדרוס.

אם ינצחוני, אמרו להם: הדיוט שבנו נצחתם.

ואם אני אנצח אותם, אמרו להם: תורת משה רבינו נצחתכם.

נתנו לו רשות, והלך ודרן עמחן.

אמר להן: מהיכן אתם מביאים ראיה?

אמרו לו: מן התורה.

אמר להן: אף אני לא אביא לכם ראיה —

85. אמנם היה זה ציווי הקדוש ברוך הוא, אבל הרי הציווי היה שתשאלו, ואם כן, היה לכם להחזיר מה ששאלתם, כדין כל שואל. מהרש"א.

83. רש"י כתב: יש אומרים סירסו, ויש אומרים רבעו.

84. כך כתב בעיון יעקב. ועיי' במהרש"א.

אלא מן התורה. שנאמר: "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה". והרי עבדו ישראל את המצרים כל אותן שנים, ולא שילמו המצרים לישראל על כך דבר! תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא⁽⁸⁶⁾ בני אדם, ששיעבודתם אותם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה⁽⁸⁷⁾, שהוא פי כמה וכמה משווי אותם כלי כסף וזהב שאתם תובעים מאתנו!

אמר להן אלכסנדרוס מוקדון למצרים: החזירו לו תשובה!

אמרו לו: תנו לנו זמן שלשה ימים.

נתן להם זמן.

בדקו — ולא מציאו תשובה.

מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות, וברמיהן כשהן נטועות, וברחו, כדי שלא יתבעו מהם אותו שכר עבודה. ואותה שנה — שביעית היתה.

ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה⁽⁸⁸⁾ לזון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון.

אמרו לו: ארץ כנען — שלנו ושלכם היא. דכתיב: "ואלה תלדת ישמעאל בן אברהם",

וכתיב: "ואלה תולדת יצחק בן אברהם". הרי שישמעאל ויצחק — בניו של אברהם היו. ואם כן, ארץ כנען צריכה להתחלק בינינו שוה בשוה!⁽⁸⁹⁾

אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות, ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון.

אם ינצחוני, אמרו הדיוט שבנו נצחתם.

ואם אני אנצח אותם, אמרו להם: תורת משה רבינו נצחתכם.

נתנו לו רשות, הלך וזן עמהן.

אמר להם: מתיבן אתם מביאין ראייה?

אמרו לו: מן התורה.

אמר להן: אף אני לא אביא ראייה — אלא מן התורה. שנאמר: "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת".

אב שנתן אגטין [שטרות, כתבים]⁽⁹⁰⁾ לבניו בחייו, שחילק כל נכסיו לבניו מחיים, וכתב בשטרות שלא יטול אחד כלום בחלק חבירו, ושיגור זה מעל זה [שהפריד ביניהם, שלא יהיה ביניהם יותר קשר, ושילח כל אחד

86. כך היה מנינם של ישראל כשיצאו ממצרים. מאברהם.

89. כאן לא הוזכרו בני קטורה. וביאר המהרש"א דהיינו משום שיעקר הטענה היתה של בני ישמעאל, שהם באו ליטול פי שנים, כי ישמעאל הבכור.

90. בערוך כתב "אב שכתב לגטין וכו', פירוש, שטר צואה".

87. לאו דווקא. שהרי היו ישראל במצרים רק מאתיים ועשר שנים, ואף באותן שנים, כל זמן שהיו יעקב ויוסף קיימים — לא נשתעבדו. אלא סירכיה דקרא נקט, דכתיב "ומושב בני ישראל וגו' שלשים שנה וארבע מאות שנה". מהרש"א.

88. קטורה היא הגר, ונולדו לה עוד בנים

למקום אחר], **כלום יש לזה על זה כלום** מעתה?

כך גם כאן, הרי אברהם נתן לבני הפילגשים, דהיינו ישמעאל וזרעו [ובני קטורה וזרעם], מתנות, ושילחם מעליו. ואת כל שאר הנכסים אשר לו נתן ליצחק. מעתה אין לבני הפילגשים על זרע יצחק כלום⁽⁹¹⁾.

מאי [מה הם] אותם מתנות שנתן אברהם לבני הפילגשים?

אמר רבי ירמיה בר אבא: מלמד שמסר להם שם טומאה. דהיינו, כח הכישוף, ומעשה

שדים⁽⁹²⁾.

אמר ליה אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה של אדם יכולין לפטור עצמן מן הדין [מדינו של הקדוש ברוך הוא בעתיד]!

כיצד?

גוף אומר: הנשמה היא זו שחטאת. והראיה, **שמיום שפירשה נשמה ממני** — הריני מוטל **כאבן דומם בקבר**, ואיני חוטא יותר.

ואילו **הנשמה אומרת:** הגוף הוא זה שחטא. והראיה, **שמיום שפירשתי ממני** — הריני

לנו שנתן להם שם טומאה. עיי"ש.

92. הקשה בכאר שבע, הא בן נח מוזהר על הניחוש וכישוף!

ותירץ, דאנן קיימא לן כמ"ד שאינו מוזהר. ואפילו למ"ד שמוזהר, כבר כתב רבינו ירוחם [הובא בבית יוסף יו"ד סי' קעט], שעל ידי השבעה מותר בכל ענין, אפילו שמשביע בשמות הטומאה. ואינו בכלל כשפים על ידי מעשה אחר או על ידי לחש.

ובגור אריה [למהר"ל מפראג, סוף פרשת חיי שרה] כתב, שמסר להם כיצד מסלקים כשפים ושדים.

ובעיון יעקב כתב, שיתכן שנאסר כישוף על בני נח רק בהיותם על אדמת הקודש, שהיא תועבת הארץ. עיי"ש.

והמהרש"א כתב, שלולא דברי רש"י, היה אפשר לומר שלימדם רק מעשה שדים, ולא כישוף. וכדברי הרא"ש, שמתיר מעשה שדים, שלכולי עלמא אינו בכלל כשפים.

עוד כתב, שאף שאברהם קיים את כל התורה, רשאי היה ללמוד מעשה כישוף. כדאיתא לעיל [סח א]: "לא תלמד לעשות", אבל אתה למד

91. הקשו המפרשים, הא אמרינן [כתובות נג א]: "לא תהוי בי עבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא וכו'", ואיך נתן אברהם את כל אשר לו ליצחק?

וכתב הרא"ם, שישמעאל היה בן שפחה, שהרי נולד קודם שנשחררה, ואין בן שפחה יורש. ובני קטורה בני פלגש היו.

ובעץ יוסף כתב, שהרי הטעם שלא יעביר נחלה הוא שמא יצא מאותו בן רשע זרע טוב, וכתוב "יכין רשע וצדיק ילבש". ואברהם ראה שלא יצא מהם זרע מעליא, ולכן נתן הכל ליצחק. וגם הקדוש ברוך הוא אמר לו "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", והרי היא אמרה "כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". ובעיון יעקב כתב לתרץ, שהרי אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם "כי ביצחק יקרא לך זרע", וכל הטעם שלא להעביר נחלה הוא כדלעיל, דלא ידעינן מאי זרעא נפיק מיניה. והרי הכל גלוי וידוע לפניו!

ובכן יהודיע כתב, שמה שנתן להם שם טומאה, שהוא דבר סגולתי לנצח בו במלחמה וכיצא, הרי הוא שוה ערך למה שנתן ליצחק, ואין זה נחשב עבורי אחסנתא. ובוזה יישב מנין

פורחת באויר כצפור⁽⁹³⁾, ואיני חוטאת⁽⁹⁴⁾.

שהיו בפרדס — היכן הן?

אמר ליה רבי: אמשול לך משל, למה הדבר דומה: למלך בשר ודם, שהיה לו פרדס נאה, והיה בו תאנים בכורות [מבכרות, ראשונות] נאות.

ב-צא

והושיב בו המלך שני שומרים, שישמרו על הפירות. אחד מהם היה חיגר [צולע, שאינו יכול ללכת], ואחד סומא [עיוור, שאינו יכול לראות].

אמר לו חיגר לסומא: בכורות נאות אני רואה בפרדס, אבל איני יכול ללכת לקחתם. בא והרכיבני על גבך, ואני אכוון אותך למקום הבכורות, ונביאם לאכלם.

רכב חיגר על גבי סומא, והביאום, ואכלום.

לימים בא המלך בעל פרדס, וראה שהבכורות נקטפו ונאכלו.

אמר להן לשני השומרים: בכורות נאות

אמר לו סומא: היאך אתה חושדני, וכי יכולתי לראות את הבכורות? כלום יש לי עינים לראות?

מה עשה המלך — הרכיב את החיגר על גבי הסומא, ודן אותם כאחד, והענישם.

שאמנם אמת היא שכל אחד לבד לא יכול היה לקחת את הבכורות, אבל בכוחות משותפים — יכלו גם יכלו.

והנמשל:

אף הקדוש ברוך הוא עושה כך. מביא נשמה, וזורקה בגוף, ודן אותם כאחד⁽⁹⁵⁾.

כי גם הגוף והנשמה, כל אחד לבד אינו יכול

להבין ולהורות.

93. היינו נשמת החוטאים, שאין לה מנוחה בעולם הבא, ופורחת באויר כציפור לנוד. אבל נשמת הצדיקים זוכה למנוחה בישיבה של מעלה. מהרש"א.

94. מה שאין הנשמה מביאה ראייה מזמן שהיתה קודם שניתנה בגוף, שלא חטאה באותו זמן, היינו משום שלפעמים היא נשמה שבאה בגלגול, שהיתה חוטאת אף קודם. ועוד, שאף אם לא חטאה מקודם, הרי כשחטאה לבסוף, משניתנה בגוף, ראוי לענוש אותה, שהרי נעשית כתוהה על הראשונות. מה שאין כן אם לבסוף אינה חוטאת, הרי זה כחזרה בתשובה, ואין היא ראויה לעונש. עיון יעקב.

95. בספר הברית [ח"ג דף ל"ו] כתב, שאין הכוונה לגוף ממש, אלא לנפש התחתונה, שהיא כח גופו, ומוגשמת במקצת. שיש לאדם הישראלי נפש תחתונה ונפש עליונה. ואם נגזר על נפש העליונה בחטאותיה עונשים ויסורים, מלבישים אותה בתוך נפשו התחתונה המוגשמת נפש בנפש, כאשר היתה באמנה אתו, מלוכב בה גם בהיותו חי על האדמה. ועל ידה תרגיש הצער ממש, והיסורים והמכאובים המגיעים לה על ידי מלאכי אף וחמה וכו', כפי שהיא מרגישה את היסורים המגיעים לה על ידי בני אדם בעלי גופים, בשעה שהיא מולבשת על נפש היסודית עוד לבוש אחד, שהוא הגוף. עיי"ש. ועיי' מה שהביא בחדושי הגאונים בשם מעשי ה'. ובבן יהודע כתב, שבשעת חיבוט הקבר